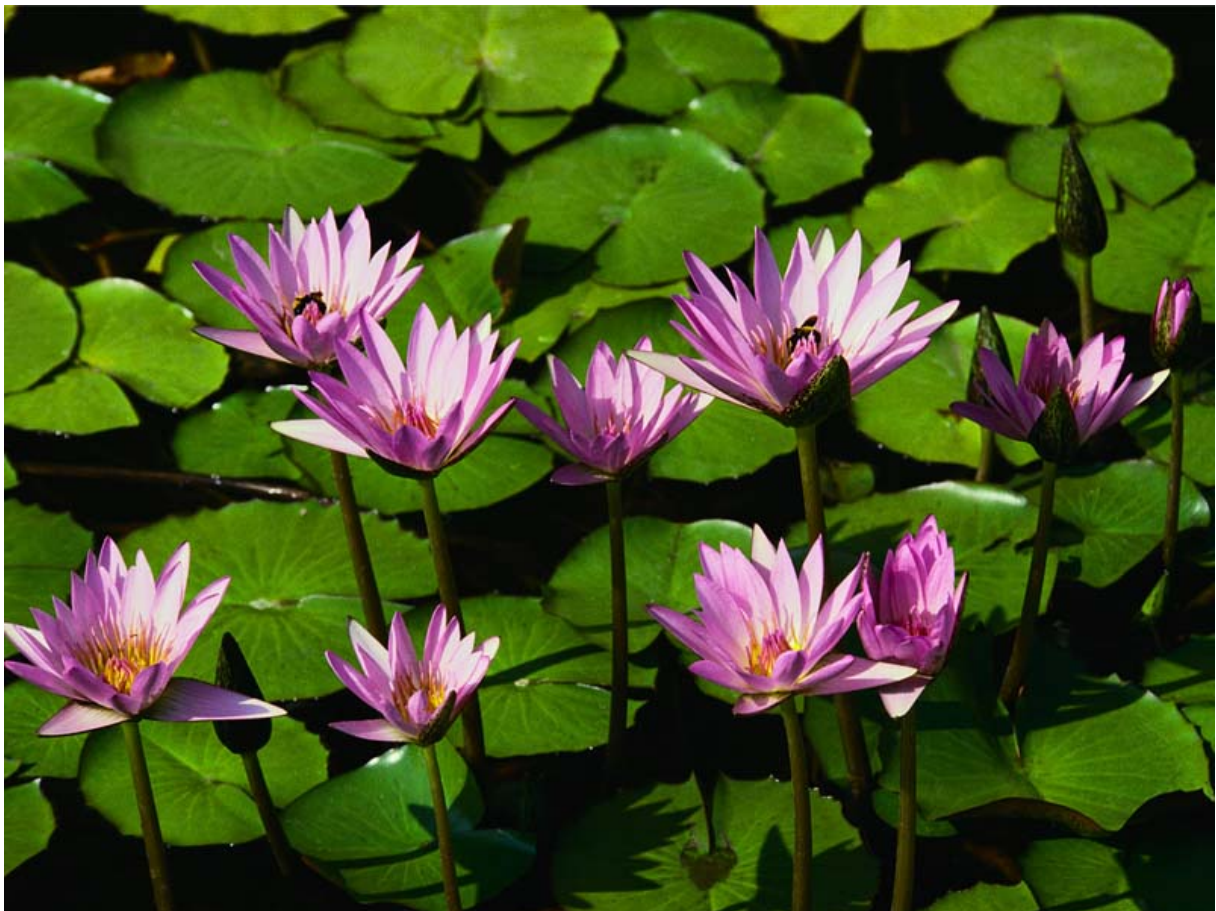

LÄNSSTYRELSEN KALMAR LÄN INFORMERAR

När får jag mitt bistånd (V)?

Beslut och domar enligt SoL och LSS som inte har verkställts i Kalmar län 31 december 2004

När får jag mitt bistånd (V)

Beslut och domar enligt SoL och LSS som inte har verkställts i Kalmar län 31 december 2004

Meddelande 2005:26

ISSN 0348-8748

ISRN LSTY-H-M—2005/26 --SE

Utgiven av: Länsstyrelsen Kalmar län

Ansvarig enhet: Rättsenheten

Författare: Cristina Gustafsson

Tryckt hos: Högskolan i Kalmar tryckeri juli 2005

Upplaga: 60 ex

Bakgrund

Länsstyrelsen har under de senaste sex åren följt antalet icke verkställda beslut och domar inom äldre- och handikappomsorgen, enligt socialtjänstlagen (SoL) och lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) i Kalmar län.

Länsstyrelserna i landet har i regleringsbrevet för år 2004 fått Regeringens uppdrag att följa antalet ej verkställda domstols- och myndighetsbeslut samt kommunala avslagsbeslut trots bedömt behov inom äldreomsorgen enligt 4 § SoL.

Syftet med att följa hur beslut och domar verkställs i länet är att få en bild av utvecklingen över tid samt att se hur kommunerna fullgör sin planering utifrån de behov som finns.

Alla kommuner i länet har fått besvara en enkät från Länsstyrelsen hur situationen är i den egna kommunen den 31 december 2004. Samma metod har använts under de år undersökningarna pågått (1999-2004).

Lagstiftningen

Enligt 4 kap.1 § socialtjänstlagen (SoL) har den som själv inte kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt, rätt till bistånd t.ex. med hemtjänst och särskilt boende för äldre samt bostad med eller särskild stöd och service för funktionshindrade.

I 9 § Lagen om särskilt stöd till vissa funktionshindrade (LSS) finns angivet vilka insatser som kan bli aktuella för dem som omfattas av LSS. Insatserna är personlig assistent, ledsagarservice, kontaktperson, rådgivning och annat personligt stöd, avlösarservice, korttidsvistelse och korttidstillsyn, boende för barn utanför föräldrahemmet, bostad med särskilt service samt daglig verksamhet.

Enligt 7 § Förvaltningslagen (1986:223) ska en myndighet handlägga varje ärende där någon enskild är part, så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts. Det innebär bl.a. att myndigheten ska utreda, fatta beslut och meddela beslutet (oftast skriftligt) till den sökande, samt vid behov hjälpa till med att överklaga ett negativt beslut.

Länsstyrelsen kan, enligt 16 kap. 6 a § SoL och 28a-d § LSS, till Länsrätten ansöka om att en kommun som underlåter att utan oskäligt dröjsmål tillhandahålla en insats som någon är berättigad till enligt en domstols avgörande, åläggs att betala en särskild avgift. Den särskilda avgiften ska i dessa fall vara lägst 10 000 kr och högst en miljon kr.

Vad är beslut och dom?

När en person behöver stöd och omsorg från socialtjänsten, t.ex. för att man är äldre eller funktionshindrad och inte längre klarar av sin dag fullt ut, kontaktar den enskilde själv eller någon närstående kommunen och ansöker om bistånd. Biståndshandläggaren på kommunen utreder behovet och ska därefter fatta *beslut*. Detta görs utifrån socialtjänstlagen (SoL) eller LSS (Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade). Beslutet kan innebära att man antingen får det bistånd man ansökt om, att man delvis får det man ansökt om eller helt avslag på sin ansökan. Det man fått beviljat ska genomföras/verkställas omedelbart eller vid en senare tidpunkt som står angivet i beslutet.

Den som får delvis eller helt avslag på sin ansökan kan överklaga till förvaltningsdomstol, där Länsrätten är första instans. Om domstolen i sin *dom* beslutar att den sökande har rätt till stödet, ska kommunen verkställa detta omedelbart eller vid den tidpunkt som anges i domen. Den part som inte är nöjd med Länsrättens dom, den enskilde eller kommunen, kan överklaga vidare till Kammarrätten och som sista instans Regeringsrätten. Kommunens tjänstemän ska hjälpa den enskilde med att överklaga beslutet, om den enskilde vill det.

Resultat av undersökningen

1. Beslut enligt SoL och LSS

Länsstyrelsen kan konstatera att antalet beslut som inte var verkställda den 31 december 2004 var högre än året innan, 32 beslut enligt LSS och 21 enligt SoL. Vid 2003:års slut fanns det 20 beslut enligt LSS respektive 15 beslut enligt SoL. De 32 beslut enligt LSS som inte var verkställda 2004 är det högsta siffran sedan Länsstyrelsen började med dessa undersökningar (figur 1).

Antal ej verkställda beslut enligt SoL har varierat kraftigt under åren, från 71 beslut år 2000 till 15 vid 2003:års slut, men har 2004 alltså åter stigit (figur 2).

Figur 1

Ej verkställda beslut enl. LSS 2000-04

<i>Kommun</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>
Emmaboda	3	1	0	0	0
Kalmar	5	3	4	8	12
Mönsterås	2	0	2	3	6
Nybro	0	0	4	2	0
Oskarshamn	1	1	2	1	2
Västervik	4	0	1	5	8
Torsås	3	0	0	0	0
Mörbylånga	0	1	1	0	0
Vimmerby	1	4	1	1	3
Borgholm	0	0	0	0	1
Högsby	0	0	0	0	0
Hultsfred	0	0	0	0	0
Totalt:	19	10	15	20	32

Figur 2

Ej verkställda beslut enligt SoL 1999-2004

<i>Kommun</i>	<i>1999</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>
Kalmar	11	34	32	22	0	0
Oskarshamn	1	4	0	5	2	15
Västervik	6	7	7	4	10	5
Mörbylånga	0	11	1	0	0	1
Hultsfred	4	12	1	0	0	0
Nybro	0	0	0	2	0	0
Torsås	0	3	0	1	0	0
Mönsterås	0	0	1	0	1	0
Vimmerby	0	0	0	0	2	0
Emmaboda	0	0	0	0	0	0
Hultsfred	0	0	0	0	0	0
Borgholm	0	0	0	0	0	0
Totalt:	22	71	42	34	15	21

2. Domar enligt SoL och LSS

Antalet domar som inte verkställts, både enligt SoL och LSS, har under åren blivit allt färre. Vid 2004 års slut var det tre domar enligt SoL och fyra domar enligt LSS som inte var verkställda. Dock har antalet domar enligt SoL stigit från 2003 till 2004, eftersom Oskarshamns kommun vid mätningen hade tre domar som inte var verkställda (figur 3). Övriga kommuner i länet har inte haft några domar att redovisa vid Länsstyrelsens undersökningar.

Antalet domar enligt LSS var under åren 2001-02 hela 18 respektive 20 stycken. Företrädesvis var det Kalmar kommun som föregående år hade ett stort antal ej verkställda domar, men vid det senaste mätningstillfället hade Kalmar en dom enligt LSS att redovisa. Vid 2004:års slut hade både Högsby och Mörbylånga en dom vardera som inte var verkställd (figur 4). Angående domen i Högsby har Länsstyrelsen hos Länsrätten ansökt om utdömande av särskild avgift enligt 16 kap. 6a § SoL.

Figur 3

Ej verkställda domar enl. SoL 2000-04

<i>Kommun</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>
Kalmar	1	4	1	0	0
Oskarshamn	0	0	0	0	3
Totalt:	1	4	1	0	3

Figur 4

Ej verkställda domar enl. LSS 1999-2004

Kommun	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Kalmar	5	1	17	20	5	1
Västervik	0	0	1	0	0	1
Oskarshamn	0	0	0	0	1	0
Högsby	0	0	0	0	0	1
Mörbylånga	0	0	0	0	0	1
Totalt:	5	1	18	20	6	4

Rättssäkerhet

Vad är rättvisa? Ordet är laddat och frågan är svår att besvara. Men när en lag är stiftad av de folkvalda ombuden i Riksdagen, blir det en juridisk fråga att lagen tillämpas konsekvent – *att lika fall bedöms lika*. Att så sker medför *förutsebarhet*, att man kan veta/ta reda vad lagen säger och därmed kunna bedöma vad som gäller och vad man har rätt till. Dessa två – att lika fall bedöms lika och förutsebarhet – *är de grundläggande kraven på rättssäkerhet*. Rättssäkerhet kan därmed betraktas som en viktig del av demokratin i Sverige.

Behöver framtiden planeras?

Sveriges kommuner har ett långtgående ansvar för dem som vistas i kommunen, alla har rätt att leva under skäliga levnadsvillkor (se socialtjänstlagen, plan- och bygglagen/PBL och LSS). Kommunerna behöver av det skälet skaffa sig kunskap för att kunna planera för medborgarnas framtida behov av stöd och service. Det kan bl.a. handla om att kartlägga hur många äldre personer man bedömer kommer att finnas i kommunen och deras framtida behov av särskilda bostäder, att eliminera fysiska hinder så att funktionshindrade har möjlighet att röra sig ute i samhället, hur många barn med behov av skolor och förskolor och annat av vikt för medborgarna.

Socialtjänsten och andra kommunala organ måste planera *gemensamt* för att finna goda och ekonomiskt möjliga lösningar för alla medborgare i kommunen. Framförhållning och öppenhet för nya lösningar är viktigt i planeringsprocessen, liksom förståelse för äldres behov och önskemål. Enskilda medborgare, brukarorganisationer och kommunala pensionärsråd bör involveras i planeringsprocessen. (Länsstyrelsens rapport ”Planering av boende för äldre”, 2003:10)

1. Befolkningsutveckling

Antalet ålderspensionärer kommer att öka kraftigt när de stora årskullarna från 1940-talet nu börjar gå i pension. Andelen äldre (65 år och äldre) beräknas att öka i Kalmar län från 20,1 % av befolkningen år 2000 till 22,7 % år 2020. Den totala befolkningen i länet beräknas att minska, från 235 391 personer år 2000 till 233 380 år 2010. Från år 2020 däremot beräknas en viss befolkningsökning till 236 900 individer.

Fram till 2010 kommer pensionärerna (65 år och äldre) att bli nära 200 000 fler i riket och om ytterligare tio år en halv miljon fler än idag; totalt cirka två miljoner jämfört med 1,5 miljoner idag, enligt SCB:s befolkningsprognos. (Källa: Regionförbundet)

Befolkningsutvecklingen är en mycket viktig faktor vid planering av de äldres framtida behov. Små och mindre kommuner kan påverkas även vid mindre förändringar av antalet äldre. I Kalmar län äldre har t.ex. antalet personer i åldersgrupperna 80 år och äldre ökat med 158 personer mellan åren 2000 till 2004 (Figur 5).

Figur 5.

Antal innevånare per kommun i Kalmar län, 80 år och äldre 2000-2004

Kommun	2000	2001	2002	2003	2004
Högsby	253	248	236	233	248
Torsås	266	245	246	252	249
Mörbylånga	358	333	330	323	327
Hultsfred	481	473	458	471	457
Mönsterås	322	323	332	352	361
Emmaboda	302	310	328	331	339
Kalmar	1484	1500	1495	1544	1544
Nybro	613	629	635	638	649
Oskarshamn	699	716	722	720	722
Västervik	1056	1079	1093	1078	1076
Vimmerby	433	418	415	409	439
Borgholm	412	423	433	416	426
Totalt:	6679				6837

Källa: SCB

2. Bostäder och omsorg till äldre

De allra flesta äldre människor mår bra, klarar sig själva och bor i sina egna bostäder i det ordinarie bostadsbeståndet. Om eller när det uppstår en situation som gör att man inte längre själv, eller med hjälp av närstående, kan klara sin dag finns möjlighet att söka bistånd hos socialtjänsten, för t.ex. hemtjänst eller särskilt boende.

Cirka 4 300 personer över 65 år i Kalmar län var beviljade hemtjänsten den 1 oktober 2003 och drygt 3300 personer var permanent boende i särskilda boendeformer. Det innebär att 7 % av länets innevånare bor i särskilt boende för äldre och 93 % bor i sin ordinarie bostad. Av befolkningen som är 80 år och äldre bor 18 % i särskilt boende. Motsvarande siffror totalt för hela riket är 7, 2 % respektive 18,4 %. (Källa: Socialstyrelsen).

Antalet bostäder i särskilt boende minskar, både i Kalmar län (figur 6) och i landet i övrigt. Följden har blivit att antalet beslut och domar enligt socialtjänstlagen som inte kan verkställas, under det senaste året har ökat. Socialstyrelsen och Boverket har haft Regeringens uppdrag att undersöka orsakerna till att kommunerna inte inrättar tillräckligt många bostäder i särskilda boendeformer.

Socialstyrelsen skriver i sin rapport till Regeringen ("Varför kan inte behovet av särskilda boendeformer tillgodoses?") att kommunernas ofta svåra ekonomiska situation gör att man

strävar efter att lösa vård- och omsorgsbehoven på ett mindre kostnadskrävande sätt än genom särskilt boende. Kommunerna menar att det idag finns ökade möjligheter att tillgodose behoven av vård och omsorg i den egna bostaden och att särskilt boende enbart ska erbjudas dem som har mycket stora omsorgsbehov. Samtidigt uppfattar även många kommuner att efterfrågan minskar eller i vart fall inte ökar. Socialstyrelsen och Boverket menar att det finns skäl att varna för en alltför snabb och ibland oplanerad avveckling av äldreboenden, som kan medföra sämre kvalitet i vården och omsorgen och otrygghet för de äldre samt att ännu större krav ställs på anhöriga.

Länsstyrelsen har redan nu möjlighet, enligt socialtjänstlagen och LSS, att ansöka hos länsrätten att en kommun som inte verkställer en dom, åläggs att betala en särskilt avgift (10 000 kr – 1 miljon kr). I utredningen ”Beviljats men inte fått” – som nu är på remissrunda – föreslår utredaren Jan Pennlöv att en sanktionsavgift ska kunna utdömas även när kommun eller landsting inte verkställer ett gynnande beslut. Sanktionsavgiften handlar då om samma belopp som vid en dom. I övrigt lämnar utredningen vissa andra förslag, bl.a. gällande handläggning och planering, som syftar till att öka rättssäkerheten för den enskilde.

Figur 6

Antal bostäder i särskilt boende per kommun 2004-2005

Antal bostäder	2004	2005	Ev. planering 2006
Vimmerby	174	154	iu
Mönsterås	235	179	179
Högsby	136	131	131
Torsås	136	134	iu
Hultsfred	248	185	129
Nybro	292	282	iu
Borgholm	211	138	iu
Mörbylånga	165	136	144
Kalmar	939	867	iu
Emmaboda	95	95	95
Västervik	626	611	iu
Oskarshamn	331	317	317
Totalt	3588	3229	-

Källa: Kommunerna

Antalet bostäder i särskilt boende för äldre i Kalmar län har minskat med 359 enbart mellan åren 2004 till 2005. Det är givetvis positivt att gammaldags och slitna äldreboenden med institutionskaraktär försvinner, men de ersätts ytterst sällan med nya och moderna. De äldres behov av omsorg måste då tillgodoses på annat sätt: via utökad hemtjänst, stöd till anhöriga, dagverksamheter etc. Kommunerna måste planera för detta och även arbeta för att behoven av bra och funktionella bostäder för äldre i det ordinarie bostadsbeståndet tillgodoses, inför den kommande ökningen av antalet äldre personer i länet.

Länsstyrelsens kommentar

Länsstyrelsen kan konstatera att antalet beslut som inte verkställs, både enligt LSS och SoL, har ökat från föregående år, medan antalet domar ligger på samma nivå som tidigare eller med en liten ökning.

Det är oroande att antalet beslut som inte verkställs ökar, särskilt med tanke på att antalet bostäder i särskilda boenden för äldre minskar och antalet äldre personer i länet ökar. Detta ställer allt större krav på att kommunerna planerar sin verksamhet på ett tydligt och strukturerat sätt – och gör det kommunövergripande. Detta innebär att såväl kommunstyrelsen, socialnämnden, tekniska förvaltningar och social/omsorgsförvaltningarna gemensamt arbetar för att finna goda lösningar för sina innevånare som är äldre och funktionshindrade i kommunen.

I utredningen ”Beviljats men inte fått” föreslår utredaren att kommuner som inte verkställer beslut ska kunna åläggas att betala en särskild sanktionsavgift. Förslaget ska ses som ett uttryck för det allvarliga i att rättssäkerheten för svaga grupper är eftersatt, enligt Länsstyrelsens bedömning.

Alla goda krafter - både i kommunen, enskilda samt brukar- och intresseorganisationer – bör gemensamt arbeta för att en långsiktig planering kommer till stånd i kommunerna, till gagn för äldre och funktionshindrade i länet.

